

Blasfemisaken

Metoderapport 2010

Innledning

28. januar avdekket Aftenposten at Sp-leder Liv Signe Navarsete presset gjennom en videreføring av blasfemibestemmelsen, til tross for at de to andre regjeringspartiene var kraftig imot. Regjeringen fjernet den gamle – og sovende – blasfemiparagrafen i forslaget til ny straffelov som ble fremlagt 30. desember, men videreførte deler av innholdet i en ny og utvidet rasismeparagraf. Den skulle omfatte ”kvalifiserte angrep på religion eller livssyn” for ”å verne ulike religioner og den enkeltes religiøse følelser”.

Tre dager senere kunne Aftenposten avsløre at Navarsete fikk gjennomslag i Regjeringens underutvalg, og altså hos statsminister Jens Stoltenberg, for saken fordi Sp hadde tapt de andre ”verdislagene” i regjeringen, slik som kjønnsnøytral ekteskapslov, assistert befruktning og kirke/stat-saken. Sp trengte en ”seier” etter å ha tapt alle de andre ”kristne” sakene.

Da Aftenposten to dager senere dokumenterte at bare marginale deler av kristennorge støttet en videreføring av blasfemireglene, samt at et flertall av Sps fylkesledere heller ikke støttet Navarsete, snudde Navarsete og trakk hele forslaget. Og det uten å rådføre seg med statsministeren, som både internt i Regjeringen, men også i offentligheten, hadde insistert på at Regjeringen skulle stå på det standpunktet man hadde landet på.

Navn på journalist(ene) som har gjort jobben:

Robert Gjerde

Også 3-4 andre journalister deltok i avslutningsfasen av prosjektet.

Tittel på prosjektet:

Blasfemisaken

Liste over samlet publisering med tittel, dato og medium:

Alle artiklene er publisert i Aftenpostens morgenutgave:

- 28. januar: ”Sørget for straff for religionskritikk”
- 29. januar: ”Skremmende at ytringsfriheten så lett kan forhandles bort”
- 31. januar: ”Hva sa egentlig Navarsete om Ap og blasfemi”
- 2. februar: ”Ingen omkamp om blasfemi”
- 3. februar: ”Navarsete: Storberget er arkitekten”
- 3. februar: ”Ut mot partipisk”
- 4. februar: ”Sp-topper uenige med Navarsete”
- 4. februar: ”Blasfemi-saken splitter Kristen-Norge”
- 5. februar: ”Var ukjent med Sps retrett”

Redaksjon og redaksjonsadresse:

Aftenposten

Biskop Gunnerusgate 14A, Pb 1, 0051 Oslo

Tlf 22863000

Journalistens adresse og telefonnummer:

Robert Gjerde, tlf.nr. 91164212, robert.gjerde@aftenposten.no

Redegjørelse for arbeidet

a) Slik kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?

Justisminister Knut Storberget la 19. desember 2008 frem forslaget til ny straffelov (spesiell del), som var den første totale gjennomgangen av straffeloven siden 1902. Det var en murstein av en lovproposisjon der jeg jobbet intenst og laget flere oppslag, også før prop'en ble offentlig tilgjengelig.

Vi laget store oppslag på at Regjeringen ville fjerne ærekrenelser/injurier fra straffeloven, at Regjeringen vil lempe på straffen for HIV-sex, og at Storberget vil ta i bruk utradisjonelle grep og instruere domstolene til strengere straff for drap, voldtekt og annen grov kriminalitet.

Oppe i alt dette registrerte jeg med et halvt øye – men med en viss forbauselse – at hovedinnholdet i blasfemiparagrafen, som det var åpenbart at ville bli fjernet, skulle videreføres i rasismeparagrafen. At blasfemibestemmelsen skulle fjernes lå i kortene. Det hadde lenge vært et klart flertall på Stortinget for det. Jeg syntes det var noe underlig at deler av bestemmelsen ble overført til et annet lovkapittel, og lurte på hva det betydde. Men jeg fikk ikke gjort noe med det da.

Jeg nevnte saken for avdelingsledelsen i politisk redaksjon, og sa at vi burde gjøre noe på den, men at jeg ikke hadde kapasitet der og da. Jeg fikk beskjed om å gjøre den selv ved leilighet, siden jeg er den i avdelingen som "holder i" justissektoren. Saken druknet imidlertid i alle de andre store sakene. Og plutselig var det for min del en lang jule- og nyttårsferie.

Over nyttår sto saken på blokka mi, men det var ikke før 25. januar jeg begynte å arbeide med den. Jeg jobbet redusert tid i januar, og da ble det som regel til at jeg måtte jobbe med "dagens saker", mens "egensakene" ble lagt vekk. Samtidig jobbet jeg med en metoderapport til Skup – hvilket er svært tidkrevende!

Jeg registrert utover i januar at saken så å si ikke var omtalt i tradisjonelle medier, bortsett fra at saken ble registrert samme dag som lovproposisjonen ble offentlig 19. desember 2008. NTB meldte for eksempel om saken i en kort nyhetsmelding samme dag. Etter det levde saken sitt eget liv i "bloggosfæren" og i nettdebatter, men uten at saken ble "utviklet". Bloggerne var enten for eller mot endringen, ingen drev saken videre.

Saken ble også holdt "varm" gjennom underskriftsaksjonen "Nei til straff for religionskritikk" på opprop.no. Over 3000 hadde signert oppropet i slutten av januar.

På første arbeidsdag etter at fjorårets Skup-rapport var levert, tok jeg min første telefon i saken. To dager senere hadde jeg svært mye informasjon, og var klar til å publisere den første artikkelen. Saken var overmoden.

Problemstillinger

Ap og SV hadde tidligere vært krystallklar på man blasfemiparagrafen skulle slettes når straffeloven skulle få en ansiktsløftning. Partiene mente den tilhørte en annen tid, den var utdatert og skulle derfor skrotes. Sp ”hegnet” riktignok om blasfemiparagrafen i sitt partiprogram, men det var langt fra noen kampsak for partiet. Min problemstilling ved starten var derfor:

Hva var årsaken til at sentrale deler av blasfemiparagrafen skulle videreføres, til tross for at et klart flertall både på Stortinget og i Regjeringen ville skrote den?

Da det var klarlagt, ble følgende problemstilling naturlig avslutningsvis:

Hvorfor gikk regjeringssjefen med på Navarsetes standpunkt i en sak hvor et samlet Ap og SV var fundamentalt uenig med Sp-lederen?

Kort redegjørelse for hva som er genuint nytt i saken

Vi avdekket **hvordan** innholdet av blasfemibestemmelsen ble videreført i den nye straffeloven, til tross for massiv motstand; at Sp-lederen trumfet gjennom saken.

Vi avdekket **hvorfor** det skjedde: Navarsete fikk på oppløpet statsministerens aksept for at Sp hadde lidd nok nederlag i ”verdisaker”, og at denne ”seieren” skulle partiet få som et slags plaster på såret.

Vi avdekket **hvordan** kuvendingen fant sted: At det var Sp som alene vedtok en full retrett, uten at statsministeren var rådspurt, involvert eller informert. Og det til tross for at Stoltenberg – slik han pleier – formante at når en sak er avgjort, ja, så er den avgjort, uansett hvor klok eller lite klok beslutningen er. Det skulle *ikke* være noen omkamp i blasfemi-saken.

Kort beskrivelse av organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk, problem underveis. Redegjør spesielt for kildebruk og kildekritikk.

Det viste seg vanskelig å jobbe inn mot Regjeringen og kilder rundt de involverte statsrådene, som i denne saken var justisministeren som fagstatsråd, mens også partilederne Liv Signe Navarsete og Kristin Halvorsen, henholdsvis samferdselsminister og finansminister, samt statsminister Jens Stoltenberg.

Strategien ble derfor å gå et steg tilbake i prosessen, til regjeringspartienes behandling av saken på Stortinget *før* den ble sendt tilbake til Regjeringen. Strategien var å få regjeringskilder på banen ved – forhåpentligvis – å få på trykk saker basert på behandlingen i Stortinget. Disse ville antas å gi interessante perspektiver på saken, men neppe et utfyllende bilde. Regjeringskildene ville etter hvert – hvis strategien lyktes – få behov for å komme med sine synspunkter for å få et mest mulig riktig – eller fordelaktig? – bilde av saken i offentligheten.

Og på Stortinget *var det* lettere enn i Regjeringen å få ut informasjon. Saken slo nemlig ned som en bombe på Stortinget rett før jul 2008 da justiskomiteens medlemmer fra Ap og SV ble kjent med Regjeringens endelige forslag. Saken var på forhånd grundig behandlet i

storfraksjonen (Ap, SV og Sp), og det var ikke snakk om at blasfemibestemmelsen skulle videreføres da saken var ferdig behandlet og ble sendt tilbake til Regjeringen.

Sp hadde ingen medlemmer i justiskomiteen, og hadde derfor satt støtet inn på regjeringsnivå, i Regjeringens underutvalg.

Jeg gjennomførte samtaler med kilder i de tre regjeringspartiene som var knyttet til Stortinget. De ga stort sett likelydende informasjon: At Sp hadde fått gjennomslag *etter* at saken forlot Stortinget, og at forbauselsen var stor, også i Sp-kretser (!).

Men kildene viste lite om hvordan og hvorfor det hadde skjedd. Alle kjente jo til formuleringene i Sps program som var positivt innstilt til den sovende blasfemiparagrafen. Men få, muligens ingen, på Stortinget kjente til detaljene i hva som hadde skjedd.

Det var jo heller ikke så overraskende. Avgjørelsen ble jo tatt i Regjeringens underutvalg, som er omgitt av mye hemmelighetskremmeri, og som det ikke skal lekkes fra.

Men etter at den første saken sto på trykk 28. januar, der det ble kjent at Navarsete hadde presset saken gjennom i Regjeringen, begynte snøballen å rulle. Og spesielt etter at vi 29. januar trykket et intervju med professor Francis Sejersted, styreleder i Fritt ord. Den ellers så ordnødne professoren tyr sjelden til kraftuttrykk, men her langet ut mot Regjeringen. Han mente det var skremmende at ytringsfriheten så lett var forhandlet bort. Han mente også at videreføringen i realiteten betydde at Regjeringen ”reaktiverer en sovende blasfemiparagraf”.

Disse to uttalelsene fra den tidligere lederen av Ytringsfrihetskommisjonen ville i Regjeringen ikke ha hengende på seg. Vel hadde man gitt etter for Sps behov for en ”seier”, men fullstendig prinsipløs? Nei, det fikk være måte på.

Nå var det relativt enkelt å få samtaler med kilder tilknyttet Regjeringen, og vi kunne avdekke prosessen i underutvalget. Og at Storberget selv var dundrende uenig i endringen, men at han og hans departement lojalt jobbet frem løsningen som førte til at blasfemibestemmelsen kunne videreføres i ny drakt, og i en annen paragraf.

Gjennom hele saken var det et stort antall anonyme kilder som kom med opplysninger. Den eneste statsråden som etter hvert ville la seg intervju underveis var Navarsete. Hun var oppgitt og regelrett forbannet over alle lekkasjene til Aftenposten i denne saken.

Anonyme kilder er problematisk, spesielt når store deler av en artikkel er basert på at kildene ønsker å være anonyme. Anonyme kilder kan ikke konfronteres og ettergås av andre på samme måte som man kan gjøre det overfor åpne kilder.

I denne saken var det umulig å få kildene til å stå frem. Det innebar at jeg måtte ”kompensere” ha å ha flere kilder til samme type opplysninger. Og kildene må ha ulikt ståsted, altså ikke ha samme agenda. Da er det liten nytte i ha flere kilder.

Dette kravet, som håndheves strengt i politisk redaksjon i Aftenposten, ble etterlevd, slik at vi var veldig trygge på innholdet i det vi trykket.

Spesielle erfaringer

En tanke jeg gjorde meg både før, underveis og etterpå var det merkelige i at det gikk hele fem uker fra Regjeringen la frem proposisjonen til saken ”eksploberte” i media, gjennom vår reportasje 28. januar. I alle fall fra månedsskiftet januar/februar og frem til forslaget ble trukket, var det denne saken som opptok ”alle” politiske journalister.

Fra vår reportasje 28. januar og frem til 5. februar – da forslaget ble trukket – kokte det i offentligheten. Saken var altså interessant – svært interessant viste deg seg! – men ”ingen” så angivelig potensialet i saken.

Har ikke vi journalister tid lenger? Og/eller mangler vi kompetanse til å kunne trenge gjennom, slik at vi ikke fanger opp prinsipielle og lengre utviklingstrekk?

Jeg registrerte saken, men også jeg la den altså til side – selv om det delvis skyldtes redusert arbeidstid. Storbergets kreative grep for å øke straffene for alvorlige forbrytelser, nytt om ærekrenkelser og HIV-sex var uansett viktigere, og måtte løses først.

Det har vært hevdet blant enkelte bloggere at blasfemisaken er en sak som fikk det utfallet saken fikk på grunn av bloggerne. Jeg mener da – ikke overraskende for lesere av denne metoderapport – at det er et forfeilet synspunkt. Blasfemisakens endelikt kom som følge av aktiv journalistikk, ikke noe annet, mener jeg. Det er da også et synspunkt som jeg har registrert at enkelte bloggere har inntatt, som svar på andres påstand om bloggernes fortreffelighet i akkurat denne saken.

Det er også en spesiell erfaring å ”detonere” en sak, slik vi gjorde med vår reportasje 28. januar, som førte til at alle konkurrentene kastet seg på. Men vi klarte likevel å beholde ledertrøya gjennom hele løpet, slik vi definitivt ser det selv. Det skyldes nok i hovedsak det faktum at vi hadde jobbet med saken på forhånd, slik at vi hadde et forsprang.

Oslo 18. januar

Robert Gjerde